

Szabó Miklós

A tudományos munka kibontakoztatása és a hadtudományi aspirantúra megszervezése az 1960-as évek első felében

A szerző részletesen bemutatja azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a Honvédelmi Minisztérium, a Vezérkar és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia vezetői tettek a hadtudományi kutatómunka kibontakoztatása érdekében az 1960-as évek első felében. Így, e periódusban az éves kiképzési parancsokban, illetve értékelésekben egyre fontosabb elem a tudományos tevékenységgel kapcsolatos feladatszabás, valamint a beszámolás, beszámoltatás. 1962 elején – a Szovjetunióban elvégezhető hadtudományi aspirantúra lehetőségeit is számba véve – honvédelmi miniszteri utasítás született a hadtudományi aspiránsképzés hazai bevezetésére. Ez korszerű lépés volt, hiszen ez tette lehetővé a hadtudomány tényleges kibontakoztatását a Magyar Néphadseregben.

Az '50-es évek második felében megtett intézkedések hatására¹ az 1960-as évek legelején rendkívüli mértékben felgyorsultak a hadtudományi képzés beindításának előfeltételei. Az Egyesített Fegyveres Erők Törzsébe kinevezett Solt Lajos ezredes 1960. február 4-én küldte haza, a Hadművelési csoportfőnökségre – az egyetlen példányban készült, általa fogalmazott és gépelt – 1. számú, szigorúan titkos jelentését.² Ebben – egyebek mellett – beszámolt arról, hogy az „Otthonról kapott utasítás alapján tanulmányoztam a katonai tudományos káderek képzésének kérdését... célszerűnek látszik minden év elején, amikor bejelentjük az egyes tanintézetekbe küldendő létszámát, megírni azt is, hogy hová, kiket kívánunk küldeni adjunktúrára a Frunze, Sztálin vagy más akadémiaakra. Az itteni vélemény az, hogy megfelelő előképzettség és főleg jó nyelvtudás mellett 3–4 év alatt a kandidátusi fokozat megszerzhető úgy, hogy a jelöltek az otthoni munkájuk mellett évenként 1–2 alkalommal konzultációra, kandidátusi vizsgákra, a disszertáció elkészítésére és megvédésére

1 M Szabó Miklós: A hadtudományi munka a Magyar Néphadseregben, illetve a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián az 1950-es évek második felében. *Hadtudomány* 2009/3–4. sz. 68–80. o.

2 Hadtörténelmi Levéltár Magyar Néphadsereg (HL MN) 1962/T–5/b. őrzési egység (ő. e.) (1960. 02. 04.) 00230/1962. V. K. Titkárság sz.

jönnek csak az illetékes akadémiára. Természetes, hogy ezalatt az idő alatt tapasztalatokat szereznek abban is, hogy otthon saját akadémiájuk mellett megszervezzék az adjunkturát. Ehhez célszerű, hogy minimálisan 3–4 tisztt megszerezze a kandidátusi fokozatot... A saját akadémia melletti adjunktura létesítésénél alapvetők a tudományos káderek képzésére vonatkozó magyar párt és kormányhatározatok, mégis tanulmányozás céljából a katonai attaché postájában elküldöm az alábbiakat:

1. A SZU felsőoktatási intézményeire vonatkozó fontosabb párt- és kormányhatározatok gyűjteményét.
2. A katonai felsőbb tanintézetek adjunktúráira vonatkozó anyagot.
3. A Frunze akadémia idevágó anyagát.”

Természetesen, ettől függetlenül is folytatódott a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián a tudományos tevékenység. Az Akadémiatörténetben megtalálható az 1959/60. kiképzési évet értékelő 0101. számú akadémiaparancs tömörített változata. E szerint, növekedett a tudományos kutatómunka színvonala és tekintélye, a tudományos eredmények egy része beépült a gyakorlati tevékenységbe. Szélesedett a csapatokkal való kapcsolat és megtették az első lépéseket a parancsnoki és törzsvezetési, illetve a csapatgyakorlatok tapasztalatainak feldolgozása terén.

Az 1960. november 22-én kiadott 0101. számú parancsában³ szabta meg Csémi Károly⁴ ezredes, akadémiaparancsnok a tanintézet 1960–61. évi kiképzési feladatait. Ezek között elrendelte, hogy tovább kell javítani a tudományos kutatómunka színvonalát, az új szabályzatokban foglaltak kibontását; előnyben részesítendő a kollektív kutatás; a tudományos munkában fokozni kell a minőséget.

A tanári állománnyal szembeni követelmények fokozása tűnik ki az 1961. január 31-i Tudományos Tanácsülésen megvitatandó napirendi pontokból is: az akadémián szolgálatot teljesítő tisztekkel szemben támasztott követelmények; az oktatási reformmal kapcsolatos javaslatok, illetve az 1961-ben készülő központi tudományos munkák vázával összefüggő határozati javaslat.⁵ Ezen el is fogadták az „Írányelvek a káderfejlesztési és káderutánpótlási tervek elkészítéséhez” c. anyagot, amit Móricz Lajos⁶ alezredes, a Tanács titkára, február 15-én 0326. számon⁷ terjesztette fel az illetékesekhez. „Az előttünk álló megnövekedett feladatok érdekében emelnünk kell a tisztekkel szemben támasztott követelményeket...” (88. f.) – fogalmaztak a bevezetőben. S valóban, kemény feltételeket szabtak az egyes beosztásokba történő kinevezéshez: a tanszékvezetők és helyettesei, valamint a tudományos osztályvezető esetében előírták a tudományos fokozat meglétét is.

3 HL MN 1965/T – 288. ó. e. (1960. 11. 22.)

4 Csémi Károly (1922–1992) katonatiszt, vezérezredes. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka (1957–1961), az 5. Hadsereg parancsnoka (1961–1963), vezérkari főnök, miniszterhelyettes, a honvédelmi miniszter első helyettese (1963–1973), a Varsói Szerződés (VSZ) Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának magyar helyettese (1969–1984), honvédelmi minisztériumi államtitkár (1973–1984). A ZMNE „Pro Militum Artibus” („A hadtudományért”) posztumusz kitüntetés

5 HL MN 1961/Ny – 235. ó. e. 6. számú ZMKA Pcs. (1961. 01. 20.)

6 Dr. Móricz Lajos (1923–) ezredes; a ZMKA, majd az MNVK Tudományos osztály vezetője; a hadtudomány doktora, „Zrínyi Miklós” Díjas, a ZMNE „Tiszteletbeli Doktora” (Doctor Honoris Causa)

7 HL MN 1961/T – 30. ó. e. (1961. 02. 15.)

A Vezérkar illetékese, az akadémiai oktatás korszerűsítésével összefüggésben, 1961. február 4-ére összehívta a felülvizsgálati albizottságok elnökeit. Eme eligazítás-hoz egy 6 oldalas „VEZÉRFONAL”⁸-at állítottak össze, melyben rögzítették, hogy ennek keretében ki kell dolgozni – sok más mellett – a tudományos képzés tervét is.

Újabb apró előrelépésként az akadémia parancsnoka március 1-jén, a 15. számú akadémia-parancsban⁹ intézkedett a Hadművelési-harcászati tudományos kézikönyvtár létrehozására a törzs-tanári állomány részére, az Összefegyvernemi harcászati kabinetben. Egyben azt is elrendelte, hogy a Tudományos Tanács által megvitatott tudományos munkák 1–1 példányával folyamatosan ellássák a kézikönyvtárat.

A HM Titkárságon 1961. szeptember 13-án (közel fél éves késéssel!!!) iktatták 0531. számon Tóth Lajos¹⁰ vezérőrnagy március 7-i jelentését a Magyar Néphadselegetben folyó tudományos munkáról.¹¹ Ebben rögzítették, hogy „Az úgynevezett *kötelező tudományos munka* a ZMKA-n az elmúlt év során tovább fejlődött. Az akadémia kibontakozó tudományos munka eddigi eredményei felvetik azt a követelményt, hogy a munka minőségének emeléséhez tovább kell javítani szervezeti feltételeit. Szélesíteni kell az akadémia tanári karának tudományos fejlődési lehetőségeit, mielőbb lehetővé kell tenni számukra a tudományos továbbképzést, illetve tudományos fokozatok megszerzését.” (223. f.)

Ezt követően javaslatokat fogalmazott meg a tudományos kutatómunka fejlesztése érdekében, melyek lényege:

- 1961. szeptember 1-jéig tisztázandó a Vezérkar, a ZMKA, HTI, a központi szervek és a magasabbegységek törzseinek helye, valamint szerepe a tudományos munka szervezésében, irányításában és segítésében;
- a tudományos tevékenység elvi irányítására a Vezérkar vezetésével létrehozandó egy Tudományos Tanács (Bizottság) az akadémia és a HTI parancsnokai, valamint a fegyvernemi parancsnokok, illetve csoportfőnökök bevonásával. Gyakorlati végrehajtója a Hadművelési Csoportfőnökség Tudományos alosztálya, valamint a ZMKA és a Haditechnikai Intézet legyen. Mindehhez feltétlenül szükségesnek látszik, hogy e három szervezet 1–1 tisztje még a II. negyedévben kiutazzon a Szovjetunióba konzultációra;
- a tisztek egy része rendelkezik mindazokkal az előfeltételekkel, amelyek birtokában megkezdhető a hadtudományi aspiránsképzés. Időközben elkészült az erre vonatkozó Szervi Határozvány is. Mindezek alapján javasolja annak még 1961-ben történő jóváhagyását és kiadását, majd a pályázatot meghirdetni 1962-re. Úgyszintén, még a II. negyedév elején megvizsgálni annak lehetőségét, hogy még ez évben kiküldhető-e 1–2 fő szovjet aspirantúrára, hogy ezzel 1 évvel megelőzve a hazai tudományos képzést, tapasztalataival segítse azt.

8 HL MN 1961/T – 22. ó. e. 11. cs. (1961. 02. 04.)

9 HL MN 1961/Ny – 235. ó. e. (1961. 03. 01.)

10 Tóth Lajos (1922–) vezérőrnagy. A 1969 és 1975 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) parancsnoka, s mint ilyen, az első valóban korszerű akadémiai reform elindítója. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) „Pro Militum Artibus” kitüntetésre, a ZMNE Tiszteletbeli Doktor

11 HL HM Titkárság 1961/T – 35/1. ó. e. (1961. 03. 07.)

Ugyancsak Tóth Lajos vezérőrnagy, április 7-én írta alá jelentését a Lengyel Néphadseregben folyó tudományos tevékenységről folyó konzultációjáról, amit a HM Titkárság szintén csak szeptember 13-án (!!!) iktatott 0530. számon.¹² A javaslatok között megfogalmazta, hogy az MN-ben is hozzanak létre Tudományos Technikai Bizottságot a HTI, a fegyvernemi parancsnokságok és csoportfőnökségek technikai szakembereiből, valamint a ZMKA elektronikai tanszékvezetőjéből. Ebben a jelentésben is megismételte korábbi javaslatát a szovjet aspirantúra tanulmányozására kiküldendő bizottságra vonatkozóan.

Szűcs László¹³ ezredes, az akadémiaparancsnok hadműveleti-harcászati és tudományos helyettese április 14-én 0626/61. számon terjesztette fel jelentését az 1960–1961. kiképzési év első felének tudományos munkájáról.¹⁴ Ebben a VKF 40/1959. számú utasítására hivatkozva jelentette, hogy a tudományos munka a fent jelzett periódusban is tovább fejlődött, különösen irodalom-propaganda és a belső folyóiratok, illetve a csapatok tudományos tevékenységének támogatása vonatkozásában. Folytatódott a Harcászati tankönyv szerkesztése. Az egységes terminológia és katonai helyesírás elősegítése érdekében kb. 1600 kifejezést tartalmazó Katonai helyesírási szótárt szerkesztettek az akadémia munkatársai, amit a VK Szabályzatszerkesztő osztály is átvett. Elkészült továbbá 10 tansegédlet, 6 tanulmány és 37 cikk. A teljes kiképzési évben 11 központi, 26 tanszéki és 109 Önkéntes Tudományos Köri (ÖTK) munka készül az akadémián. Rendszeressé kezd válni a nagyobb vezetési és csapatgyakorlatok tapasztalatainak tanulmányozása, majd felhasználása az oktatásban.

Szintén Szűcs ezredes, a június 29-én kelt 0974/61. számú levelében¹⁵ kérvényezte – a VK Pénzügyi osztálya útján, az MNVKF 01639/1960. számú rendeletére hivatkozva – a honvédelmi minisztertől a ZMKA Tudományos könyvtára részére 10 000 Ft. külön igénylés kiutalásának engedélyezését könyvbeszerzésre. A kérés indokai között szerepeltek a társadalom- és természettudományi, katonai, pedagógiai és egyéb könyvek; a közelmúltban felállított „Tanári könyvtár” fejlesztése; a Központi könyvtár állománygyarapítása; a Főtitkari, a Politikai helyettesi, az Előkészítő, valamint a Különleges tanfolyamok irodalommal történő ellátása, stb.. (Ehhez egy szubjektív megjegyzés: a '70-es évek közepén végezve az ELTE BTK történelem szakát, szinte minden kötelező irodalmat – még a történelem tankönyvek jelentős részét is – megtaláltam az akadémia könyvtárában. Később rektorként szégyelltem, hogy nem tudtam hasonló „választékot” biztosítani az egyre szűkülő anyagi keretek közepette – Sz. M.).

Móricz Lajos alezredes, a Tudományos Tanács titkára július 13-án 01076/61. számon¹⁶ küldte meg az érintetteknek a 31-i ülés anyagát, melyen az akadémia Szervi Határozványát, illetve a korszerű hadműveletek műszaki biztosításának kéréseit tervezték megvitatni.

12 HL HM Titkárság 1961/T – 35/1. ó. e. (1961. 04. 07.)

13 Szűcs László (1920–) vezérőrnagy, az akadémiaparancsnok hadműveleti-harcászati és tudományos helyettese, hadműveleti csoportfőnök, a vezérkari főnök helyettese; MN hadtápfőnök, miniszterhelyettes, a ZMNE „Pro Militum Artibus” kitüntetettje

14 HL MN 1961/ T – 30. ó. e. (1961. 04. 14.)

15 HL MN 1961/T – 22. ó. e. (1961. 06. 29.)

16 HL MN 1961/T – 30. ó. e. (1961. 07. 13.)

Az akadémia parancsnoka október 11-én, a 01505/61. számon jelentett – a Hadművelleti Csoportfőnökség útján – a vezérkari főnöknek az 1960–1961. kiképzési évben végzett tudományos munkáról.¹⁷ E szerint, a tanári tudományos munkának a folyó évben bevezetett formája bevált a gyakorlatban: a kötelezően elkészítendő tudományos kidolgozások mind mennyiségben, mind minőségben megnövekedtek. Ugyanakkor ez nem mondható el az önkéntes munkákról. Mivel gyakorlatilag minden tanár részt vett valamilyen tudományos munkában, így fölöslegessé vált a tanszék, illetve a tanszék Önkéntes Tudományos Körének (ÖTK) a különválasztása. A tanszékek összesen 55 tanulmányt és 45 tanszegédletet és 91 cikket készítettek. Az új tanszegédletek közül kiemelkedik az Általános harcászati tankönyv tervezete.

A hallgatók egyéb leterheltségeit figyelembe véve, az ÖTK-ök tagjait az évfolyam-munkák és a szakdolgozatok keretein belül igyekeztek megtanítani a tudományos munka módszereire – sikerrel. Ebben a kiképzési évben az ÖTK-nek 141 hallgató (24%) volt tagja, akik az év végén összefegyvernemi, tüzér, légvédelmi, műszaki, híradó, vegyi, hadtáp, katonai-politikai nevelés, valamint munkásmozgalmi szakköri konferenciát tartottak, melyeken 29 dolgozatot vitattak meg, melyből 14-et javasoltak belső kiadásra. A Honvédelem folyóirat pályázatára 24 munkát küldtek be az akadémiáról, melyek közül 12 részesült díjazásban, vagy jutalomban. A „Tájékoztató”-nak, az akadémia belső folyóiratának 5 száma jelent meg, jól segítve a tanári munkát.

A tanszégeken kidolgozandó témákat többnyire az oktatási szükségletek határozták meg, amelyeket éves és perspektivikus tervekben rögzítettek.

A csapatoknál folyó tudományos munka segítése keretében több helyőrségbe ellátogattak az akadémia szakemberei, illetve mindenhová elküldték a Tudományos kutatóosztály „A katonai tudományos kutatómunka módszertana” c. segédletét. Úgyszintén, nagyobb gondot fordítottak a csapatgyakorlatok tapasztalatainak összegyűjtésére és feldolgozására, azoknak az oktatásban történő hasznosítására.

Az akadémia parancsnoka október 28-án terjesztette fel 01591/61. számon – a vezérkari főnök útján – a honvédelmi miniszterhez 34 oldalas, 17 melléklettel ellátott összefoglaló jelentését az 1960–1961. kiképzési év végrehajtásáról.¹⁸ E szerint az akadémián lényeges előrelépés történt a tudományos munka területén is.

Borbás Máté¹⁹ vezérőrnagy, az akadémia új parancsnoka, a december 24-én kiadott 0162. számú parancsában²⁰ feladatot szabott az 1961–1962. kiképzési évre. Ebben, a fent említett követelményeken túl, idézett olyan miniszteri elvárásokat is, miszerint az akadémia „A tudományos munkát úgy szervezze, hogy az eddigieknél fokozottabb mértékben szolgálja a hadsereg kiképzési színvonala és harcászati felkészültsége emelését. A kiképzési év második felében az illetékes szervekkel együttműködve az akadémia szervezze meg a Magyar Néphadsereg tudományos konferenciáját. Teremtse meg az aspiránsképzés feltételeit úgy, hogy az már ebben a kiképzési

17 Uo. (1961. 10. 11.)

18 HL MN 1961/T – 22. ó. e. (1961. 10. 28.)

19 *Borbás Máté* a ZMKA (1961–1969) parancsnoka; a kiképzési főcsoportfőnök testnevelési és sportügyeket felügyelő helyettese (1969–1971). A ZMNE „Pro Militum Artibus” posztumusz kitüntetésűje.

20 HL MN 1965/T – 288. ó. e. (1961. 12. 24.)

évben beindulhasson. Nyújtson fokozottabb segítséget a tiszti továbbképző tanfolyamok oktató-nevelő munkájához.” (531. f.). Nos, ezeken a miniszteri igényeken alapult a vonatkozó akadémiaparancsnoki feladatszabás is: a hadművészet története oktatása során jobban alapozzák meg a hadügy fejlődésében, a katonai tudományos elméletekben végbemenő változások megértését.

A hadtudomány továbbfejlesztése szempontjából mérföldkőnek számít az 1962. február 10-én kiadott 3. számú honvédelmi miniszteri utasítás „az aspiránsképzésről és a tudományos fokozatokról szóló 41/1959. (X. 3.) számú kormányrendelet végrehajtása a hadtudományok területén a Magyar Néphadseregben.” tárgykorban.²¹ „A Magyar Néphadsereg fejlődése, a korszerű hadtudomány követelményei és a haditechnika új eszközei szükségessé teszik a hadtudomány magasabbfokú (sic!) művelését és ezzel kapcsolatban tudományos káderek képzését... A katonai tudományos képzés célja, hogy a hadtudomány területén kiváló elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező, alkotó tudományos kutató tevékenységet és magasszínvonalú (sic!) oktató-nevelő munkát végző tudósokkal gazdagítsa a Néphadsereg személyi állományát. A hadtudományok területén meginduló tudományos képzés (aspiránsképzés) szervesen beilleszkedik a Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága által irányított tudósképzésbe.” (1–2. o.) – állt a bevezetőben. Ugyanitt hozzájárult a miniszter ahhoz, hogy az MN tagjai más tudományágakban is részesüljenek tudományos képzésben.

Ezt követően a tudományos képzés megindításával összefüggésben az alábbiakat rendelte el:

- a tudományos képzés személyi feltételeinek biztosítása érdekében a – külön utasításában kijelölt – tisztek és tábornokok azonnal, az akadémia meghatározott tanszékvezetői pedig 1962 őszén kezdjenek hozzá tudományos értekezésük megírásához, melyek megvédésének időpontja az előbbiekné számára 1963. január, a többieké pedig a tudományos tervekben foglaltak szerint;
- a ZMKA készüljön fel a tudományos képzéssel kapcsolatos feladatok végrehajtására. 1962. május 31-ig dolgozza ki és terjessze fel jóváhagyásra az aspiránsok felvételi vizsgaanyagát és az aspiránsképzés tematikáját;
- a vezérkari főnök készítse el az aspiránsképzés távlati tervét és tegyen javaslatot az 1963-ban felvételre kerülők létszámára, illetve fegyvernemi megoszlására. A jelentkezők 1963. január 15-ig juttassák el kérelmüket a személyügyi főcsoportfőnök útján.

Ezt követően a hadtudományi aspiránsképzés rendjét részletezte:

- a tudományos képzés a hadművelet-harcászat, a szakharcászat, a hadművészet története és a haditechnikai eszközök alkalmazásának kérdéseire terjed ki;
- a képzés történhet rendes aspirantúra (a résztvevők az akadémiára vezényelve, aspiránsvezető segítségével készülnek maximum 3 éven át, amiben viszont az értekezés megvédése is benne foglaltatik. Azonban egyéni elbírálás esetén a miniszter a vizsgák letételére legfeljebb 1, az értekezés benyújtására

²¹ HL MN 1962/T – 2. ő. e. (1962. 02. 10.)

- pedig maximum kétszer 1 évi haladékot adhat; levelező aspirantúra (a résztvevők a szolgálati kötelemeik további ellátása mellett, aspiránsvezető irányításával végzik tudományos tevékenységüket legfeljebb 4 éven keresztül), vagy önálló aspirantúra (az érintettek önállóan, aspiránsvezető nélkül készülnek maximum 3 éven át) keretében;
- az aspiránsképzést az akadémiaparancsnok irányítja a tudományos helyettese útján. A tudományos értekezések tárgykörjegyzékét a ZMKA állítja össze és a vezérkari főnök hagyja jóvá;
 - aspirantúrára 40 év alatti, az akadémiát legalább 3 éve elvégzett, kimutatható tudományos tevékenységgel rendelkező tisztek vehetők fel. Levelező aspirantúra esetén ezeket az időhatárokat – indokolt esetben – a honvédelmi miniszter megváltoztathatja. A jelentkezőknek marxizmus-leninizmusból, hadművelet-harcászatból és idegennyelv-ismeretből felvételi vizsgát kell tenniük, melyre való felkészülésre 15 nap rendkívüli szabadság illeti meg őket. A felvételi vizsgabizottság elnöke az akadémia parancsnoka, vagy az általa megbízott személy, tagjai pedig a vezérkari főnök megbízottja, valamint az illetékes tanszékvezető. A felvételtől a miniszter dönt;
 - az akadémiára vezényelt rendes (talán célszerűbb a később bevezetett „nappali” jelző – Sz. M.) aspiráns az illetékes tanszékvezető alárendeltségébe tartozik, munkáját pedig az akadémiaparancsnok által javasolt és a vezérkari főnök által kijelölt aspiránsvezető irányítja, aki személy szerint felelős az illető képzésének színvonaláért, ezért maximum két aspiránst vezethet. Aspiránsvezetővé olyan tábornok, vagy főtiszt nevezhető ki, aki bár nem rendelkezik tudományos fokozattal, ugyanakkor a katonai ismeretek terén nagy pedagógiai, vagy gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik. Részére megfelelő – erre fordítható – szabadidő és havi díjazás jár;
 - az aspiránsnak – tanulmányi előmenetelét és az értekezés elkészítéséhez szükséges felkészültségét bizonyítandó – kandidátusi vizsgát kell tennie a képzés második évének végéig saját szaktárgyából, hadművelet-harcászatból, dialektikus és történelmi materializmusból, valamint egy idegen nyelvből. E vizsgák tervét az illetékes tanszékek állítják össze, terjesztik elbírálásra a Tudományos Tanács elé, majd az akadémiaparancsnok hagyja jóvá. Az aspiránsvizsga elnöke az akadémia parancsnoka (tudományos helyettese), tagjai: a vezérkari főnök által kijelölt személy, az érintett tanszékvezető és az aspiránsvezető (esetleg más szakértők). Az esetleges pótvizsga lehetőségéről az akadémiaparancsnok dönt, s ha engedélyezi, akkor is csak 1 tárgyból és egyszer. Sikertelenség esetén az aspiránst ki kell zárni a képzésből;
 - az aspiránsok módszertani képzéséhez tartozik az irodalom önálló tanulmányozása, a foglalkozások látogatása, legalább két gyakorló előadás megtartása, kiképzési foglalkozások önálló levezetése, valamint részvétel a tanszéki munkában. Az oktatói tevékenysége nem haladhatja meg a normál éves tanári terhelés 10%-át;
 - az aspiránsképzést önhatalmúlag megszüntető, vagy akik a végső határidőig nem teljesítik vállalt feladatukat, egészében, vagy részben kötelezhetőek a számukra folyósított illetmény visszafizetésére;

- a tudományos értekezés tárgykörének – amelyet kiválaszthat az akadémiai tárgykörjegyzékből, vagy javasolhatja önmaga is – főkérdéseit az első félévben kell meghatározni és a másodikban jóváhagyni. A tárgykört a tanszékvezető és az aspiránsvezető terjeszti elő elbírálásra a Tudományos Tanácshoz, majd az akadémiaparancsnok hagyja jóvá és jelenteti meg parancsban. Ezt követően – a kandidátusi vizsgáktól függetlenül, azokkal párhuzamosan – az aspiráns megkezdí a 120–150 oldalas értekezése megírását, melynek során bizonyítania kell az adott tudományágban mélyreható ismereteit, az önálló tudományos kutatómunkára való alkalmasságát, szakterülete tudományos továbbfejlesztése és új tudományos eredmények létrehozására való képességét;
- az értekezés megvédése – miután időpontját, helyét, tárgykörét, az aspiráns nevét, valamint a szerzői referátum fellelhetőségét parancsban megjelentették – bizottság előtt történik, melynek elnöke az akadémia parancsnoka, tagjai pedig a vezérkari főnök által kijelölt személy, az akadémiaparancsnok tudományos helyettese, valamint az illetékes tanszék vezetője. Ha a védést követően a bizottság titkos szavazással, szótöbbséggel az értekezést megvédtetnek nyilvánítja, akkor az akadémia parancsnoka a „Hadtudomány kandidátusa” tudományos fokozat odaítélésére tesz javaslatot – a honvédelmi miniszter útján – a Tudományos Minősítő Bizottságnak (TMB), amely kiadja ennek alapján a megfelelő okmányt. Sikertelen védelem esetén 1 év elteltével lehet ismételtén pályázni, de az újabb kutatómunkán alapuló lényeges átdolgozás esetén az anyag új értekezésnek minősül.

A vonatkozó honvédelmi miniszteri utasítás szerint a hadtudomány bizonyos ágaiban – indokolt esetben – a tudományos képzés történhet a baráti országokban is. Ennek feltétele az előképzettségén és alkalmasságán túl, az adott nyelv tökéletes ismerete.

Az Utasítás III. fejezete – némi előrelátással – rögzítette a hadtudományok doktora fokozat elnyerésére vonatkozó előírásokat is. E szerint erre a fokozatra legkorábban a kandidátusi fokozat megszerzését követő 3 év leteltével jelentkezhetett az, aki „ a hadtudomány területén mélyreható és átfogó ismeretekkel rendelkezik, önálló tudományos kutatásai alapján jelentős új eredményeket ért el.” (13.o.) Maga a 3 éves eljárási procedúra hasonló a kandidátusiéhoz.

A tudományos fokozat elveszthető, amennyiben az illetőt a bíróság jogerősen elítéli a közügyektől, illetve, ha a honvédelmi miniszter ezt javasolja a TMB-nek magatartásbeli méltatlanná válás, vagy nem kielégítő tudományos tevékenység esetén.

E fontos okmány 1962. február 10-én lépett hatályba azzal, hogy „Jelen Utasítást ki kell hirdetni a Magyar Néphadsereg tisztii állománya előtt és biztosítani kell annak tanulmányozását.” (15. o.)

Esetleg felmerülhet az Olvasóban, hogy nem sikerült-e túl részletesre e 15 nyomtatott oldalnyi okmány ismertetése. Úgy vélem, hogy ez az Utasítás *mérföldkőnek* tekinthető, hiszen nagyon alaposan és részletesen rögzítve az alapkérdéseket, lerakta a szilárd fundamentumát a legújabb kori magyar hadtudomány rohamos kibontakozásának, melynek eredményeként a hadtudományt 1994-ben visszafogadta kebelébe a Magyar Tudományos Akadémia (MTA).

Ezt – egyebek mellett – lehetővé tette, illetve folyamatosan alátámasztja az a tény, hogy ezen utasítás megjelenésétől, azaz 1962-től 2009. december 31-ig, a hadtu-

ományban 345-en szereztek kandidátusi, 339-en PhD, illetve 49-en doktori/MTA doktora fokozatot, válhattak ketten az MTA rendes, illetve külső tagjává, valamint mintegy 300-an lehettek az MTA köztestületi tagjává. Tehát ezen Utasítás „történelmi” jelentőségét még az sem kérdőjelezheti meg, hogy – itt még – az indokoltnál nagyobb és meghatározóbb a honvédelmi miniszteri befolyás, illetve a sok megalapozott és magas követelmény mellett azért megjelentek bizonyos „kiskapuk” is, amelyeknek a későbbiekben voltak nemkívánatos következményei.

A fent részletezett 3. számú miniszteri utasítással összefüggésben és az ugyanott említett 41/1959/X.3./ számú kormányrendeletből adódóan, a honvédelmi miniszter február 28-án kelt 012. számú tiszti parancsában²² bejelentette a fenti Utasítás kiadását. A parancs bevezetőjében, némi büszkeséggel jelentette be, hogy (nagyon helyesen! – Sz. M.) „A tudományos képzés beindításánál nem élek a kormányrendelet 17. szakaszában biztosított azon jogkörrel, mely szerint tudományos fokozat vizsgák letétele, tudományos értekezés benyújtása nélkül is adományozható. A katonai tudományos képzés mielőbbi beindítása érdekében engedélyezem, hogy az alant felsorolt tábornokok és főtisztek – tekintettel az eddigi eredményes munkájukra – rövidített aspirantúrákat végezzenek és elnyerjék a »hadtudomány kandidátusa« címet. Az aspiránsok a rövidített aspirantúra ideje alatt elkészítik és megvédik – tudományos értekezésként – az MN Vezérkari Főnök által részükre meghatározott »kiegészítő feladat«-ot.”

Érdekes módon a parancs részét képezte a résztvevőkre vonatkozó „Javaslat” is, ami 21 nevet tartalmazott összesen, akik részt vehetnek a rövidített aspirantúrán. Közülük azonban e parancsban csak az alábbiak számára engedélyezte a miniszter: Szűcs László ezredes, hadművelési csoportfőnök; Borbás Máté vezérőrnagy, akadémiaparancsnok; Lóránt Imre vezérőrnagy, az AKPK általános helyettese, Stadler János ezredes, az AKPK hadművelési-harcászati és tudományos helyettese; Reményi Gyula²³ ezredes, az 5. HDS. vegyvizsgáló főnöke; Nyári György alezredes, az MNVK 2. Csoportfőnökség osztályvezetője; Nagy Gábor²⁴ és Hegedűs György²⁵ ezredesek, valamint Kovács József²⁶, Halász András²⁷ alezredesek, tanszékvezetők, illetve -helyettes.

Borbás vezérőrnagy a 20. számú parancsában,²⁸ április 5-én teljes terjedelmében közreadta a korábban részletesen bemutatott 3. számú miniszteri Utasítást, így a tudományos tevékenység iránt érdeklődést mutató minden tiszt teljes képet kapha-

22 HL MN 1962/T – 2. ő. e. (1962. 02. 28.)

23 Reményi Gyula (1921–1998) altábornagy, a vezérkari főnök első helyettese, a ZMNE „Pro Militum Artibus” posztumusz kitüntetője

24 Dr. Nagy Gábor (1916–1988) vezérőrnagy, a ZMKA Hadművészet története tanszék vezetője, a politikai főcsoportfőnök első helyettese, a hadtudomány kandidátusa

25 Hegedűs György (1920–1995) ezredes, a ZMKA tanszékvezetője

26 Dr. Kovács József (1915–2005) ezredes, a ZMKA tanszékvezetője, az első hadtudományok kandidátusainak egyike

27 Dr. Halász András (1927–1976) ezredes, a ZMKA tanszékvezetője; a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola parancsnokának tanulmányi, tudományos (általános) helyettese; a hadtudomány kandidátusa.

28 HL MN 1965/Ny – 43. ő. e.. (1962. 04. 05.)

tott a követelményrendszeréről. A május 7-én kelt 30. számú akadémiaparancsból²⁹ viszont az tudható meg, hogy a Tudományos Tanács 14-i ülésén az aspiránsképzés megindításával kapcsolatos kérdésekről, illetve az elektronikai tantárgyak oktatási programjairól fognak tárgyalni.

Czinege Lajos vezérezredes a július 27-én kiadott 032. számú Direktívájában foglalkozott az akadémia helyzetével és feladataival.³⁰ Ebből kitűnik, miszerint a HM Katonai Tanácsa (KT) megtárgyalta a ZMKA oktató-nevelő munkájának helyzetét és megállapította, hogy az helyes irányban fejlődik. „Biztató eredmények mutatkoznak a hallgatókkal szemben támasztott követelmények fokozásában, a tananyag korszerűsítésében, a tudományos munkában, a tanári állomány általános műveltségének és szakmai képzettségének emelésében.” (47. f.)

Az akadémia parancsnoka november 10-én írta alá az 1961–1962. kiképzési év végrehajtásáról szóló összefoglaló jelentését³¹ és terjesztette fel 0741/1961. számon – a vezérkari főnök útján – a honvédelmi miniszterhez. Ebben – egyebek mellett – rögzítette, hogy a tudományos kutatómunka „az elmúlt évekre annyira jellemző szétaprózódottság helyett céltudatosabb, súlytképzőbb (sic!) lett. Ennek eredményeként minősége emelkedett, az eddigieknél jobban elősegítette az oktatás korszerűsítését és hozzájárult a csapatok segítéséhez is. A tömegpusztító fegyverek elleni védelem összefoglalása és tudományos konferencián való megvitatása, az elkészült és a sajtó alatt lévő tankönyv-tervezetek, tansegédletek, valamint a folyóiratokban megjelent cikkek jelzik a fejlődést. Hasznos munkának bizonyult a Katonai Értelmező Szótár összeállítása is.” (10. f.) Ennek ellenére még nem foglalta el méltó helyét az akadémián, ugyanis a tanszékek egy része terven felüli munkának tekinti a tudományos feladatokat; a kidolgozó munkában kevés az eredeti gondolat; nem megfelelő a tanszékek közötti tudományos együttműködés, sem az Általános harcászati, sem a Hadművelési tanszék nem tölt be vezető szerepet a tudományos munkában.

Az összefoglaló jelentésében, Borbás vezérőrnagy helyenként röviden kitért az 1962–1963. kiképzési évre is. Így, arra úgyszintén, hogy a tudományos kutatómunka fő feladata a tananyag-korszerűsítés és az új tankönyvek kiadása. Lényegében ezt rögzítette az akadémiaparancsnok december 12-én kelt, az 1962–1963. kiképzési év feladatait meghatározó 0163. számú parancsa³² is, mely szerint a „Zrínyi Miklós Katonai Akadémia járjon élen a korszerű hadművelési-harcászati elvek és oktatási módszerek, a vezetés kiegészítési (automatizálási) eszközei kialakítása, oktatása terén. A tudományos kutatómunka elsősorban ezen feladatok megvalósítását segítse elő. Emelje magasabb fokra az oktatás színvonalát és ezen keresztül a hallgatók ismeretét az új fegyverzet és technikai eszközök megismerése és alkalmazása terén.” (11. o.)

Ebben az időszakban kezdett foglalkozni a Hadművészet története tanszék a II. világháborút követő időszak hadművészeti problémáival, a hadügy forradalmának kérdéseivel. Emellett 1963-ban indult be az a több éves alkotói folyamat, amely-

29 Uo. (1962. 05. 07.)

30 HL MN 1962/T – 2. ő. e. (1962. 07. 27.)

31 HL MN 1964/T – 46. ő. e. (1962. 11. 10.)

32 HL MN 1964/T – 289. ő. e. (1962. 12. 12.)

nek eredményeként majd megjelenhettek a valóban korszerű Hadművészet története tankönyv II. kötete (megelőzve az I. kötetet – Sz. M.), valamint Jomoni, Clausewitz, Fuller, Liddel-Hart, Douhet, Eimannsberger, Seeckt, Tuhacsevszkij, Triandofilov, Isszerszon, Szvicsin, Kamanyev, de Gaulle, illetve Guderian elméleti munkáiból összeállított szemelvénykötetek.³³

Az akadémia Tudományos kutatóosztálya életét hosszú távra megszabta az a tény, hogy az MN-ben beindult tudományos kádereképzés irányítására létrehozott ideiglenes Hadtudományi Bizottság (HSZB) titkárságának teendőit az osztályra, a HSZB mellett működő titkárság vezetését pedig az osztály vezetőjére: Móricz Lajos alezrederre bízta. Az ideiglenes Hadtudományi Szakbizottság tagjai voltak: Dr. Farádi László o. vezérőrnagy, az orvostudományok kandidátusa; Imre Gábor ezredes; Sárdy Tibor mk. ezredes; Dr. Horváth Miklós és Dr. Mucs Sándor alezredek, a történelemtudományok kandidátusai.³⁴

A hadtudományi felkészítés feladatai és rendszere kialakításának szempontjából meghatározó jelentőséggel bírt az akadémia Tudományos Tanácsának 1963. május 20-i ülése, ahol megvitatták az „Aspiránsképzés aktuális kérdései” tárgyú előterjesztést, ami egészen az 1/1970. MTA-E utasítás megjelenéséig megfelelően szabályozta e tevékenységet.³⁵ A hadtudományi tudósképzés további kibontakoztatása érdekében pedig, a Hadtudományi Szakbizottság pályázati felhívást tett köze az 1964. szeptember 1-jével induló belföldi levelező aspirantúrára a Honvédségi Közlöny 1963/8. számának 72. oldalán. Erre azok a tábornokek és tisztek pályázhattak, akik az akadémiai/egyetemi oklevél megszerzése óta legalább 3 éves szakmai gyakorlatra tettek szert. A levelező aspirantúra időtartama 4 év.

Az akadémia parancsnoka – bár a fennmaradt példányon nem szerepel dátum, de az iktatási számból kikövetkeztethetően, még október 10-e előtt – 01449. számon³⁶ adta ki az 1962–1963. kiképzési év értékelését. E szerint a törzs- és a tanári állomány fokozta erőfeszítését a tudományos munka és a szakképzettség növeléséért, az oktató-nevelő munka színvonalának emeléséért. Ugyanakkor, még mindég nem használják fel kellő mértékben az összakadémiai kérdések megvitatására a Tudományos Tanácsban rejlő lehetőségeket. Ami az 1963 októberében kiadott, az 1963–1964. kiképzési évre vonatkozó akadémia-parancsnoki parancsot³⁷ illeti, elrendeltetett, hogy a tudományos kutatómunka viszonylatában a tanszékvezetők fordítsanak nagyobb figyelmet a központilag meghatározott témákra és disszertációkra, illetve a tananyag-korszerűsítésre ugyanúgy, mint a tanárok tervszerű tudományos tevékenységre nevelésére és az aspiránsjelöltek felkészítésére.

33 Dr. Száva Péter nyá. ezds.: Hadművészet története tanszék. Akadémiai Közlemények. 120/2. Az akadémia szerveinek története II. kötet. Társadalomtudományi ágazat tanszékeinek története. ZMKA, Bp. 1986. 133–135. o.

34 Dr. Németh Ottó ezds.: Tudományos osztály. Akadémiai Közlemények. 120/I. Parancsnokság és az akadémia szerveinek története ZMKA, Bp. 1986. 187. o.

35 Uo. 188. o.

36 HL MN 1963/T – 31. ő. e. (1963. október)

37 HL MN 1963/T – 31. ő. e. (1963. október)

Lóránt Imre vezérőrnagy, az akadémiaparancsnok 1. helyettese az 1964. március 4-én kelt 18. számú akadémiaparancsban³⁸ szabályozta a „központi” tudományos munkákat, a Tudományos Tanács február 24-i ülésén elfogadott szempontok alapján. Ennek szellemében elrendelte:

- a *felnevelés-neveléssel* kapcsolatos tudományos tevékenység első fázisa 1963-ban lezárult. A tanszékek által elkészített tanulmányokat a Tanulmányi, illetve Tudományos kutatóosztályok 1964. augusztus 30-ig összegezzék és vitaanyagként terjesszék elő a Tudományos Tanács (TT) novemberi ülésére;
- a *hegyes terepen* folyó hadművelet és harc sajátosságaival kapcsolatos tudományos munkát a Hadművelési-harcászati bizottság ülésén meghatározott módon kell elkészíteni azzal az ütemezéssel, hogy az Általános harcászati tanszék dolgozza ki, és április 20-áig adja át a Hadművelési tanszéknek a légi deszantok és különleges osztagok alkalmazásának sajátosságaival, valamint az erődrendszer leküzdésével kapcsolatos anyagot. A fegyvernemi tanszék az összefegyvernemi anyag alapján 6–9 oldal terjedelemben dolgozzák ki a hegyes terepen folyó hadművelet/harc saját fegyvernemükre vonatkozó sajátosságait és áprilisban adják át a Hadművelési tanszéknek. A Hadművelési tanszék mindezek alapján június 30-áig készítse el egy olyan monográfiát, amely az összefegyvernemi tisztek számára elegendő részletességgel tartalmazza az összefegyvernemi és fegyvernemi csapatok alkalmazásának sajátosságait. Ennek alapján viszont a fegyvernemi tanszék készítse el a témával kapcsolatos részletes tanulmányokat;
- a *csapatok vezetésének* korszerűsítésével (gépesítésével) kapcsolatos tudományos munka vonatkozásában a csapatok vezetésének gépesítését (automatizálását) vizsgáló csoport egészítse ki és megfelelő példányban március 15-ig adja ki a hadművelési-harcászati és technikai tanszéknek a Hadművelési-harcászati, illetve Technikai bizottságok által február 24-én magtartott együttes ülésen megvitatott anyagot. Ennek tanulmányozását követően a tanszék a saját fegyvernemük vonatkozásában kutassák a törzsmunka korszerűsítésének és a törzsek ésszerű szervezésének, vezetési módszereinek és a vezetéstechnikai eszközeinek alkalmazási lehetőségeit;
- a tervezetteken felül ki kell dolgozni – elöljárói megrendelésre – a *hagyományos eszközökkel* vívott hadműveletek/harcselekmények sajátosságait. (Mint látható, rövid néhány év kizárólagos „tömegpusztító fegyveres fóbiája” után kezdett visszabilenni a mérleg nyelve a „kiegyensúlyozott tartományba” – Sz. M.) Ennek érdekében, a Hadművelési tanszék március 15-ig készítse el a további kidolgozó munka alapjául szolgáló „A hagyományos eszközökkel folytatott harcselekmények sajátosságai” c. anyagot. A TT Hadművelési-harcászati bizottsága március 25-ig bírálja el ezt az anyagot, majd a tisztí továbbképzés hadművelési csoportjaiban vitassák meg, aminek eredményét április 10-ig juttassa el a Hadművelési tanszék vezetőjéhez. Az ezek alapján kiegészített anyagot a tanszék továbbítsa a Tudományos kutatóosztályra, a Vezér-

38 HL MN 1965/Ny – 45. ő. e. (1964. 03. 04.)

- karra történő felterjesztés érdekében. Ebből az anyagból nyáron tartandó tudományos konferencia referátumát magára vállalta Lóránt vezérőrnagy;
- e parancs alapján a Tudományos kutatóosztály és a tanszékek kötelesek voltak felülvizsgálni tudományos munkaterveiket.

A Vezérkar által pontosított évértékelő alapján, Borbás vezérőrnagy október 16-án adta ki „Összefoglaló jelentés”-ét az 1963–1964. tanulmányi év végrehajtásáról.³⁹ Ebből kiderül, hogy a tudományos kutatómunka az újszerű hadműveleti-harcászati elvek tisztázására, valamint az oktató-nevelő munka színvonalának emelésére irányult. A központilag tervezett témák keretében elkészültek a hegyes terepen folyó hadművelet/harc megszervezésével és vezetésével, valamint a csak hagyományos fegyverek alkalmazásával végrehajtandó harccselekmények kérdéseivel foglalkozó tanulmányok. A törzsek munkájában alkalmazható kisgépesítési eszközökkel végrehajtott tantermi kísérletek is hasznosaknak bizonyultak. A tanszékek tudományos kutatómunkája eredményeként megjelent 2 könyv, 87 tansegédlet, illetve jegyzet, továbbá 136 tanulmány és cikk.

Az 1963–1964. tanévben az akadémia 3 tisztje szerzett tudományos fokozatot, így 1964 októberében 8 kandidátus és 12 aspiráns dolgozott a tanintézetben. Hiányosság viszont, hogy ezeket a személyeket az illetékes vezetők nem vonták be kellő mértékben a különböző tudományos munkák, tankönyvek és -segédletek elbírálásába, a Tudományos Tanács munkájába.

A honvédelmi miniszter 1965. július 17-én adta ki 020. számú parancsát „A Magyar Néphadseregben folyó hadtudományi kutatómunka fejlesztéséről”.⁴⁰ Ennek bevezetőjében elismerte, hogy az elmúlt években jelentős eredményeket ért el a hadtudományi kutatómunka, ugyanakkor „Hazánk védelmének erősítése azonban mind újabb és újabb feladatokat állít eléink a hadsereg fejlesztése terén, ami viszont megköveteli a hadtudományi kutatómunka szélesebb alapokra helyezését, a hadtudomány ágaiban és a hadseregünk életének különböző területein jelentkező problémák megoldását célzó tervszerű kutatómunka megszervezését.” (39. f.) Jelentős fejlődést mutat a tudományos rendszerező munka, ami a katonai tanintézetekben – elsősorban a Zrínyi Akadémián –, továbbá egyes vezető szerveknél folyik és előadások, tansegédletek, tankönyvek, szabályzatok összeállításában ölt testet.

„Előrehaladást jelentett a tudományos munkában, hogy 1963-ban megindult néphadseregünkben a szervezett tudományos képzés, amelynek keretében már több tábornok és tiszt védte meg eredményesen disszertációját és nyerte el a hadtudományok kandidátusa címet. Ez nagymértékben hozzájárult a szervezett tudományos munka személyi feltételeinek megteremtéséhez... Komoly tudományos eredmények jelentkeztek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián is. Rendszeressé vált az akadémián a tudományos munka irányító szerveinek – a Tudományos Tanácsnak, a tudományos kutató osztálynak – működése, a tudományos munka végzésének mind jobb formái és módszerei alakultak ki és a tanári állomány már bizonyos gyakorlatot

39 HL MN 1964/T – 46. ő. e. (1964. 10. 16.)

40 HL MN 1965/T – 93/II. ő. e. (1965. 07. 17.)

szerzett ezen a munkaterületen. Az utóbbin években az akadémia egyre több segítséget nyújt a csapatok számára is.” (39/a – 40. f.)

E pozitív megítélés egyenes következményeként, a Magyar Néphadseregben mind inkább érzékelhető tudományos munkát ismerte el a miniszter az 1965. július 17-én kelt 023. számú parancsában,⁴¹ amikor a tudományos tervező, szervező, irányító munkában való részvételükért dicséretben részesített 19 főt, köztük Tóth Lajos és Szűcs László vezérőrnagyokat, Dr. Farádi László⁴² orvos vezérőrnagyot, Dr. Lóránt Imre⁴³ vezérőrnagyot, Dr. Nagy Gábor ezredest, Dr. Móricz Lajos alezredest és Galovitz János⁴⁴ alezredest. Az egyénileg, vagy munkaközösségben végzett eredményes tudományos munkájáért további 21 főt részesített dicséretben, köztük Pusztai János,⁴⁵ Bognár Károly,⁴⁶ Gutheil Jenő⁴⁷ és Zábory (helyesen: Zábory) Sándor⁴⁸ alezredek, valamint Kiss Jenő,⁴⁹ Madaras Péter⁵⁰ és Dr. Szántó Imre⁵¹ őrnagyokat.

Az eddigi eredmények biztosítják, hogy szélesebb alapokra helyeződjék a tudományos munka és megszerveződjék az egész hadsereget átfogó, magasabb színvonalú, céltudatos kutatómunka. E rövid bemutatásból is egyértelműen kiviláglik, miszerint *a magyar hadtudomány rendkívül jelentős lépéseket tett az 1960-as évek első felében annak érdekében, hogy szilárd alapokat teremtsen, megkezdje a társadalmilag elismert tudományos tevékenységét, illetve annak nagy ütemű kibontakoztatását.* Ezen kezdeti lépések legkézzelfoghatóbb eredményei a hadtudományi kandidátusi védések beindítása, amivel egy következő tanulmányban ismerkedhetünk meg.

41 Uo. (1965. 07. 17.)

42 Dr. Farádi László (1909–1993) orvos vezérőrnagy, egészségügyi csoportfőnök, egyetemi tanár, egészségügyi miniszterhelyettes, az orvostudományok doktora

43 Dr. Lóránt Imre (1910–1987) vezérőrnagy, a ZMKA PK első helyettese, a hadtudomány első kandidátusa, majd doktora

44 Dr. Galovitz János (1933–) ezredes, hadosztályparancsnok, dr. univ., a ZMKA PK légvédelmi-repülő helyettese, mb. AKPK., parlamenti szakértő

45 Dr. Pusztai János (1931–2005) ezredes, a ZMKA PK első helyettese, hadosztály-törzsfőnök, a hadtudomány doktora

46 Dr. Bognár Károly (1926 –) ezredes, a közép-európai fegyverzeti és csapatcsökkentési tárgyalások magyar szakértője (Bécs), a hadtudomány doktora, „Zrínyi Miklós” Díjas

47 Dr. Gutheil Jenő (1928–) alezredes, a Vezérkar egyik legkiemelkedőbb, a tisztképzésért felelős szakembere, a hadtudomány kandidátusa

48 Zábory Sándor (1921–1986) ezredes, a Kossuth Lajos Katonai Főiskola/KLKF/ kiképzési osztályvezetője

49 Kiss Jenő (1929–) ezredes, a Vezérkar egyik kiemelkedő elméleti szakembere, Hunyadi-díjas, a ZMNE „Pro Militum Artibus” kitüntetettje

50 Madaras Péter (1931 –) ezredes, tanszékvezető, a ZMNE „Pro Militum Artibus” kitüntetettje

51 Dr. Szántó Imre (1929–1993) alezredes, tanszékvezető-helyettes, a hadtudomány kandidátusa